

J. R. R. Tolkien

Autor: Bradley J. Birzer

Během posledních let se na pultech knihkupectví objevila skutečná záplava knih zabývajících se J. R. R. Tolkienem. Filmy Petera Jacksona nepochybně posloužily jako skvělá reklama někdejšího syna Oxfordu. Naneštěstí se řada z autorů poslední doby při psaní o Tolkienovi dělí na dva tábory: ty, kteří píšou o jeho křesťanství a ty, kteří o něm nepíší.

Abychom byli spravedliví, všichni se o něm alespoň zmiňují, jen málokdo z nich se ale přiblíží pravdě.

Byť jen zběžný pohled na seznam webu Amazon odhalí, kolik neo-franklinistů (posedlých rozvrhy a podřizováním svých životů utilitárnímu rytmu jakéhosi osvícenského božstva 18. století) i křesťanských evangelíků touží diskutovat o nepříliš hluboko skrytých křesťanských prvcích Hobita a Pána prstenů.

Na opačné straně barikády pak stojí ti, kteří chtějí vidět výhradně Tolkienovu práci s pohanstvím a takřka nadlidské jazykové nadání. Tato skupina se ironií osudu dále štěpí na ateisty a fundamentalisty. Ateisté milují pohanství, fundamentalisté jej nesnášejí. I když mnozí z nich nemají problém s bohyní Venuší mezi dobrými křesťany v Lewisově *Té obludné síle*, bojí se modlitby Tolkienova Samvěda k valarské královně nebes Elbereth.

Ano, je to velice bizarní a zamotané, podobně jako mnohé v tomto světě zmatení, který Tolkien miloval a zároveň si nad ním zoufal.

Jaké tedy přesně byly Tolkienovy postoje k otázkám, které tak ostře a snadno rozdělují jeho příznivce? Popravdě řečeno jeho příznivci nezřídka vytvářejí příkopy tam, kde žádné neexistovaly. Zprvce se mohl Tolkien v ovládnání jazyka směle měřit s kterýmkoliv svým současníkem. Jak poznamenal pisatel jednoho z jeho nekrologů, Tolkien jako by se dokázal dostat „dovnitř jazyka“ samého. Nejen že uměl psát a mluvit asi patnácti jazyky, vytvořil i několik vlastních. Badatelé jako **Carl Hostettler** a **Patrick Wynne** se s nemalým úsilím pokusili uchovat tento aspekt jeho tvorby, když vydali jeho slovníky, mluvnické příručky a glosáře, stejně jako překlady modliteb Otčenáš a Zdravas Maria do elfštiny.

Zadruhé byl Tolkien oddaným katolíkem, který nevnímal křesťanství jako rozchod s předkřesťanskou tradicí, ale její naplnění. Katolíci (i východní ortodoxní křesťané) odmítají jako pomýlené a nelidské (a také nestrategické) iniciativy směřující k vymazání všech

pohanských prvků minulosti a novému začátku. Chápu totiž, že Kristus přišel jako naplnění – stejně tak pro Židy, jako pro Řeky a Římany a Anglosasy a Keňany a Číňany a ... snad si rozumíme. Když narazili první křesťané na pohanskou svatyni, nespálili ji, ale pokřtili. Prakticky každé posvátné místo křesťanství ve Starém světě (a mnohé z těch ve světě Novém) se nachází na místě posvátném už pro předkřesťanský svět.

Jak jsem měl příležitost zmínit **jinde na tomto webu**, představuje Gandalf dokonalý symbol spojení mnoha v jedno. Coby jeden z Istari je Šedý poutník rovným dílem svatým Michalem, Jobem i Ódinem. Také zastává jednu ze tří Kristových úloh: Proroka – a přesto zůstává plně tolkienovským.

Zatřetí byl Tolkien skutečně věrným katolíkem. Před 2. Vatikánským koncilem (jehož výsledky – sice neochotně – přijal) bychom stěží našli v jeho písemnostech nebo rozhovorech jedinou kritickou zmínku o Církvi. Naučil se zpaměti mši v latině, vždy s sebou nosil růženec a účastnil se mši tak často, jak jen mohl. On a Christopher Dawson dokonce patřili do stejné farnosti. Katolicismus nebyl jen doplňkem Tolkienova života – byl katolíkem z hloubi duše.

V jeho očích obětovala jeho matka – konvertitka – vlastní život, aby svým dětem předala katolicismus.

„I má vlastní drahá matka skutečně byla mučednicí,“ napsal Tolkien, „a ne každému dopřeje Bůh tak snadnou cestu ke svým největším darům jako Hilarymu (Tolkienův mladší bratr) a mně, když nám dal matku, která se umožila starostmi a lopotou – jen aby zajistila zachování naší víry.“

Když Tolkienova matka v roce 1904 zemřela, ujal se výchovy jejích synů kněz **Birmingham Oratory kardinála Newmana** otec Francis Morgan.

Při hodnocení natolik komplexní osobnosti jakou byl Tolkien, se jeví směšným až nepoctivým dívat se na něj optikou prostého buď/anebo. Nemiloval víru a k jazyku necítil pouhou náklonnost. Stejně tak nemiloval jazyk a ke katolicismu nepocítoval přízeň. Nebyl pohan ani proti pohanství. Byl a miloval všechny tyto věci a neviděl žádnou propast mezi náboženstvím hlásajícím Vtělené Slovo a životem učence, zabývajícího se užíváním a hlubšími významy slov.

Slovo, slovo.

Není divu, že Tolkienovým patronem mezi svatými byl svatý Jan – Milovaný a Zjevovatel.

Pro důkaz syntézy všech těchto proudů v Tolkienově umění i duši nemusíme hledat dále než v jeho *Slovníku quenejštiny* (vydáno v roce 1998 jako *Parma Eldalamberon 12*), která vzešla z jeho mistrovství v góttštině (pramáti všech germánských jazyků) a finštině. Tolkien si vzal skutečné jazyky a pohrával si s jejich možným vývojem a podobami, až nakonec dospěl ke

svým vymyšleným řečem. Přestože původ quenejštiny (vysoká elfština) nelze přesně datovat, zjevně se odehrál rok či dva před jeho příchodem na Oxford a pokračoval během vojenské služby za 1. světové války. Jinými slovy posloužil slovník jako zdroj celé mytologie světa Středozemě. A od samého začátku můžeme snadno pozorovat, jak vysoce náboženským bylo Tolkienovo chápání jazyka i mytologie.

Slovník obsahuje mj. tato quenejská slova: Bůh-otec; Bůh-syn, Bůh-Duch Svátý; Nejsvětější Trojice, evangelista, jeptiška, konvent či kříž.

Tohle všechno existovalo už předtím, než Tolkien vůbec pojal první myšlenky o hobitech.

Článek Bradleyho J. Birzera *Tolkien's Christianity: Not Incidental, but Central* vyšel na stránkách *The Imaginative Conservative* 21. června 2015.